



Frieda Pittoors, Jan Joris Lamers in *Wanja*, seizoenen 1988-89 © Bert Nienhuis

zaken die er ooit en misschien ook wel nooit voor zullen dienen.

‘Ik ben helemaal geen verzamelaar’, zegt Lamers. ‘Wat ik wel doe, is dingen bewaren. Zo is Amsterdam gegroeid. Je hebt hier overal pakhuizen. De mensen kochten allerlei dingen, zelfs als ze niet wisten waar het voor was, en die kwamen in die pakhuizen terecht. Omdat ze dachten: daar is altijd wel iemand voor te vinden.’

Maatschappij Discordia heeft, een uitzondering daargelaten, altijd in kleine tot middelgrote zalen gespeeld. Je hebt ooit gezegd: het grote toneel is het ergste wat er bestaat. Zijn jullie daar bewust uit weggebleven?

Dat we in kleine zalen spelen, is meer vanwege het feit dat je het contact met het publiek niet kwijtraakt. Het is toch net dat wat toneelspele-zen zo mooi maakt? In grote zalen kan het publiek heel vaak de *expressie* van de acteurs niet zien. Zulke zalen zijn te groot, niet alleen voor het soort toneel dat wij maken, maar überhaupt. Maar een achttiende-eeuwse zaal als de Bourla is eigenlijk helemaal geen groot ding. Tot aan het derde balkon is dat best oké.

De Monty in Antwerpen is best wel een grote en hoge zaal, niet kleiner dan de Stadsschouwburg in Amsterdam. Maar hij is wel *anders*, in die zin dat je als acteur naar beneden kijkt in plaats van naar boven. Daaraan pas je je aan. Of je door publiek omringd wordt of niet heeft natuurlijk een invloed op hoe je iets doet.

In de periode waarin ik die uitspraak deed, was het grote toneel zijn kompas verloren. Ik heb er nog altijd niet zoveel mee. Nu bedient men er zich van geluidsapparatuur. Daarmee wordt de afstand tot het publiek toch alleen maar groter? Ik erger me er ongelooflijk aan dat alles uit een paar luidsprekers komt en je niet meer kunt bepalen waar iemand staat. Zogenaamd brengt het de speler dichterbij omdat je hem goed kunt verstaan, maar het heeft geen akoestische waarde meer.

Het eerste wat wij als jonge toneelspe-lers wilden doen, was het contact met het publiek herstellen. Want wij werden met een bus gedropt ergens in de provincie, je ging op scène, en dan keek je dat zwarte gat in, want je zag niks. Je speelde het stuk en dan ging je

terug die bus in. Verder wist je niets van wat er gebeurde.

Het probleem met het toneel dat wij met Discordia brengen is dat je je niet aan één zaal kunt houden, want wij hebben die zaal zelf helemaal niet. Bij de Comédie Française of in een groot theater in Berlijn is dat niet het geval. Je speelt er als acteur in je eigen zaal, je publiek komt er naar je repertoire kijken, en stukken hebben er een looptijd van jaren. Niet alleen speel je dus altijd in dezelfde akoestiek, je hebt ook nog eens een open en constant gesprek met je publiek. Dat is iets wat wij niet kennen.

Onder dat grote toneel versta je niet enkel een infrastructuur, maar ook een bepaalde vorm van organisatie. Die is vandaag heel anders dan hij geweest is.

Het grote toneel is iets wat ooit heeft bestaan, maar het is er niet meer. Toen ik eind jaren zestig begon, had je de Nederlandse Comedie en nog een aantal andere groepen. Daar waren de toneelspelers in de meerderheid, niet de technici en het andere personeel.